

کارگاه آموزشی: طراحی دوره تحصیلی

کارگاه آموزشی طراحی دوره‌های تحصیلی با هدف این که کارشناسان دفاتر طراحی و تولید بسته‌های یادگیری عمومی و نظری و فنی و حرفه‌ای و کار و دانش، دانش و مهارت لازم برای طراحی دوره تحصیلی را کسب نمایند، در سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی برگزار شد.

در این کارگاه که آقای دکتر حسن ملکی عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی و معاون طراحی و تولید بسته های یادگیری سازمان پژوهش، مدرّس آن بود در یک روز و سه بخش، برای کارشناسان دفاتر عمومی و نظری و فنی و حرفه‌ای و کار و دانش اجرا شد که محتوای کارگاه نیز "بررسی سؤالات زیر و پاسخ‌های کاربردی به آنها" بود. شایان ذکر است این سؤالات قبل از برگزاری کارگاه جهت بحث و بررسی کارشناسی در درون دفاتر برای کارشناسان ارسال شده بود:

۱- طراحی دوره تحصیلی به چه معناست و کدام منابع و عوامل در این کار، تأثیرگذار و جهت‌دهنده خواهند بود؟
تأثیر هر کدام را تبیین کنید.

۲- عناصر و مؤلفه‌های اصلی دوره تحصیلی کدامند و با کدام جهت‌گیری باید برنامه‌ریزی شوند؟

۳- روش‌های طراحی دوره کدامند و کدام‌یک از آنها تناسب بیشتری با نظام تعلیم و تربیت ما دارند؟

مراحل برگزاری کارگاه:

در بخش اول نمایندگان هسته‌های اندیشه ورز هر یک از دفاتر که در قالب چهار کار گروه سؤالات فوق را از قبل بررسی کرده بودند پاسخ آنها ارائه کردند.

سؤالات مطرح شده به شرح زیر می‌باشد:

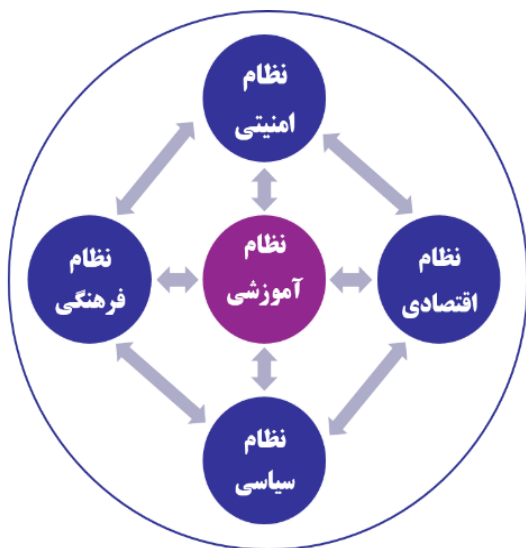
در بخش دوم پاسخ‌ها و محتوای ارائه شده توسط نمایندگان کار گروه‌های دفاتر، در جمع کارشناسان و مدرّس دوره مورد نقد و بررسی قرار گرفت.

در بخش سوم آقای دکتر ملکی در مقدمه تدریس مباحث خود فرمودند: هر یک از دوره‌های تحصیلی بر اساس فلسفه‌ای بنا شده‌اند و مطابق ویژگی‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی دانش‌آموزان سطوح مختلف رشد، هویت خاص خود را دارند. فلسفه تعلیم و تربیت، مبنایی‌ترین عاملی است که مختصات دوره را تحت تأثیر قرار می‌دهد و آن را از سایر دوره‌ها متمایز می‌سازد. اکنون که برنامه درسی ملی جهت‌دهنده به مجموع فعالیت‌های آموزشی و

پرورشی است، این پرسش به طور جدی مطرح است که دوره‌های تحصیلی مطابق این سند بالادستی چه وضعی باید داشته باشند و این ارتباط چگونه باید صورت‌بندی شود؟ که پاسخ این پرسش و احیاناً سایر پرسش‌های مبنایی دیگر را می‌توان از طریق برگزاری همین کارگاه‌های آموزشی و نشست‌های هم‌اندیشی ارائه کرد و به طراحی دوره تحصیلی اقدام نمود.

عناوین مهم دوره که توسط آقای دکتر ملکی ارائه شد به شرح زیر می‌باشد:

- مفهوم شناسی طراحی دوره تحصیلی ،
 - لوازم طراحی دوره تحصیلی،
 - منابع و عوامل مؤثر در طراحی دوره تحصیلی ،
 - عناصر و مؤلفه‌های دوره تحصیلی ،
 - روش‌های طراحی دوره تحصیلی ،
 - مراحل طراحی دوره تحصیلی و تناسب آن با نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران ،
- برای آغاز ارائه مباحث آقای دکتر ملکی نظام اجتماعی تبیین و اظهار کردند؛ در درون نظام اجتماعی خرده نظام‌هایی وجود دارد که برخی از آن‌ها عبارتند از:

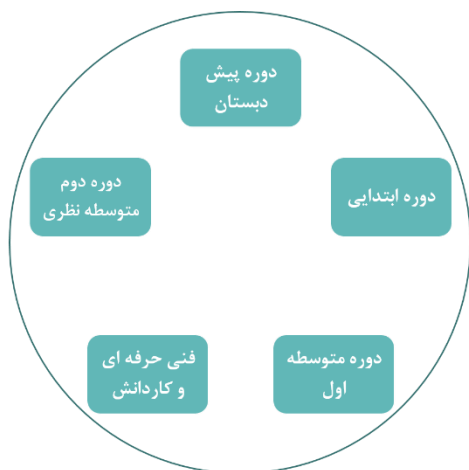

- نظام امنیتی
- نظام اقتصادی
- نظام آموزشی
- نظام سیاسی
- نظام فرهنگی

هریک از این خرده نظام‌ها بر اساس نیاز انسان شکل گرفته است. یعنی نظام اقتصادی مأموریت دارد نیازهای معیشتی مردم را پاسخ دهد . این خرده نظام ها با هم

رابطه متقابل دارند و هر یک از اینها اگر رابطه‌اش با کل نظام اجتماعی سست شود؛ آن خرده نظام رو به افول می‌رود.

همانطور که میدانید یکی از خرده نظام‌های نظام اجتماعی، خرده نظام آموزشی است که در دل آن و در ارتباط با سایر خرده نظام‌ها معنا و مفهوم پیدا می‌کند. با توجه به مباحث قابل طرح در این کارگاه اجزای نظام آموزشی شامل:

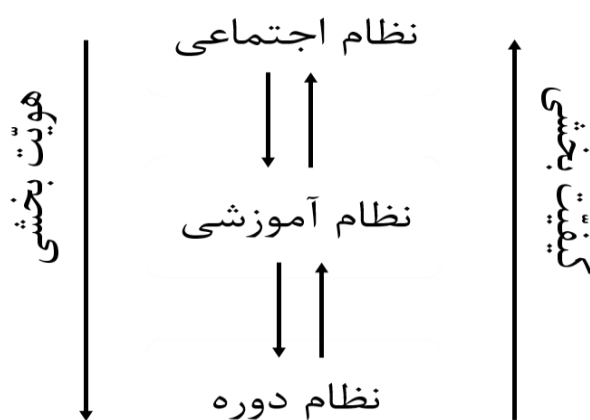
- دوره پیش دبستان
- دوره ابتدایی
- دوره متوسطه اول
- دوره دوم متوسطه نظری
- فنی حرفه ای و کار دانش

خرده نظام‌های موجود در نظام آموزشی نیز می‌تواند شامل عناصر دیگری هم شود که در بخش‌های مختلف آموزش و پرورش وجود دارد ولی نگاه ما در این کارگاه نگاه به دوره است یعنی در دل خرده نظام آموزشی، دوره‌های تحصیلی ارکان اصلی آن را تشکیل می‌دهد که باید برای آن چاره‌اندیشی شود و شامل عناصر زیر می‌باشد:

- ساختار
- هدف
- سازمان دروس
- معلم
- فضا و تجهیزات
- قوانین و مقررات
- اختیارات مدرسه
- سازمان دانش آموزی
- نظام ارزشیابی
- زمان

بر اساس مطالب مطرح شده در بالا باید گفت که نسبت نظام‌های اجتماعی، آموزشی و دوره، نسبت طولی است و در این نسبت تعامل معناداری با هم دارند. در واقع نظام اجتماعی علاوه بر اینکه بر نظام آموزشی تأثیر دارد از آن اثر هم می‌پذیرد در این فرایند نظام آموزشی و نظام دوره هم با یکدیگر اینگونه تعامل دارند. در این نسبت طولی که بین نظام‌ها حاکم است نظام دوره هویت خود را از نظام اجتماعی می‌گیرد و نظام اجتماعی نیز مبتنی بر نظام دوره کیفیت می‌یابد.

(نسبت طولی دوره و نظام فوقانی)

از مجموعه نظام ارتباطی می‌توان نتیجه گرفت:

۱. همه نظامات نسبت به نظام اجتماعی کلان یک خرده نظام محسوب می‌شوند. (Sub-System)
۲. نظام آموزشی یکی از نظامات اصلی جامعه است و تحت تأثیر آن قرار دارد.
۳. نظامات گوناگون با یکدیگر رابطه متقابل دارند.
۴. هر یک از عناصر دوره تحصیلی تحت تأثیر نظام فوقانی قرار دارند.
۵. عناصر دوره تحصیلی در تقابل با یکدیگر معنا پیدا می‌کنند.

تعریف دوره تحصیلی:

دوره تحصیلی، خرده نظام نظام آموزشی است که صبغه و هویت خود را از نظام فوقانی می گیرد.

دوره تحصیلی، برنامه رشد دانش آموز در سطح معینی از رشد است.

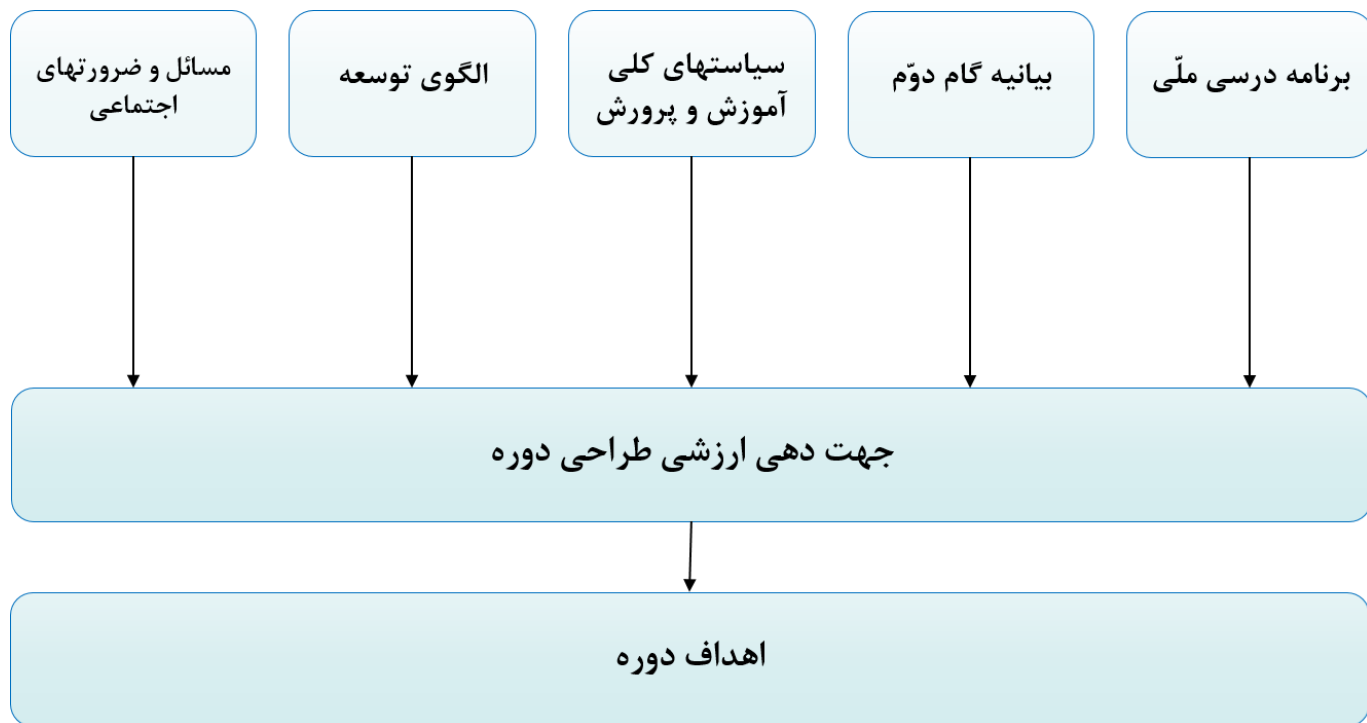
دوره تحصیلی، طرح یکپارچه تربیت است که عناصر آن در پرتو اهداف تعیین یافته اند.

طراحی دوره تحصیلی، یعنی سازماندهی اجزا و عناصر رشد در طرح منسجم

لوازم طراحی دوره تحصیلی :

- شناسایی نیازهای آموزشی دانش آموزان؛
- توجه به نقش و قلمرو اختیارات مدارس؛
- تعیین عوامل و منابع موثر در طراحی دوره؛
- توجه به رشد همه جانبه؛
- استفاده از تجارب جهانی و ضرورت های بومی؛
- تدوین اهداف دوره به عنوان رکن دوره تحصیلی؛
- کار تیمی مفید و مؤثر؛
- توجه به آرمان ها و واقعیت ها؛

منابع و عوامل مؤثر در طراحی دوره :

روش های طراحی دوره :

رویکرد قیاسی

۱. تحلیل هدف های نظام آموزشی به هدف های دوره؛
۲. تحلیل هدف های دوره به هدف های پایه و رشته؛
۳. تعیین شاخه ها و رشته ها؛
۴. تعیین جدول دروس در هر یک از شاخه ها؛
۵. تعیین اصول و سیاست های اجرایی؛
۶. و

رویکرد استقرایی

۱. تحلیل نیازهای آموزشی دانش آموزان در سطح مدرسه؛
۲. تدوین هدف های آموزشی درس بر پایه نیازها؛
۳. تعیین هدف های آموزشی رشته و پایه؛
۴. تعیین هدف های دوره؛
۵. تعیین شاخه ها و رشته ها؛
۶. تعیین جدول دروس در هر یک از رشته ها؛
۷. تعیین اصول و سیاست های اجرایی؛

رویکرد ترکیبی

با ترکیب رویکردهای قیاسی و استقرایی و با عنایت به دلالت های برنامه درسی ملی می توان مواجهه منطقی تر با عوامل مؤثر در طراحی دوره به عمل آورد. ضمن توجه به تحلیل از بالا به پایین ، به واقعیت های موجود نیز باید توجه داشت و با جامعیت لازم به طراحی پرداخت. بر اساس این رویکرد مراحل برای طراحی دوره تحصیلی معرفی می شود.

مراحل طراحی دوره :

۱. تدوین مبانی فلسفی، اجتماعی و روانشناختی؛
۲. بازخوانی تجارب داخلی و بررسی تجارب جهانی؛
۳. شناسایی مسائل، مشکلات و انتظارات آموزشی دانش آموزان، معلمان و ...؛
۴. تعیین نیازهای کلان آموزشی بر پایه مطالعات؛
۵. تدوین اهداف دوره تحصیلی؛
۶. اختیارات مدرسه؛
۷. تعیین ساختار؛
۸. تعیین سازمان دروس؛
۹. تصمیم گیری درباره سازمان دانش آموزی؛
۱۰. تعیین زمان آموزش؛
۱۱. چگونگی فضا و تجهیزات؛
۱۲. نقش و اختیارات معلم؛
۱۳. چگونگی نظام ارزشیابی؛
۱۴. قوانین و مقررات؛
۱۵. باهم نگرى نهایی و یکپارچه سازی دوره تحصیلی؛